

مبانی و اصول سیاست‌گذاری با رویکرد تطبیقی (اسلام و غرب)

نویسندگان:

عباس چهاردولی

(عضو هیأت عالی دانشگاه عالی دفاع ملی)

حمیدرضا قاضی بنابری

(دانشجوی دکترین مدیریت دولتی دانشگاه تربیت مدرس)

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

تهران - ۱۳۹۸

سرشناسه	: چهاردولی، عباس، ۱۳۴۳-
عنوان و نام پدیدآور	: مبانی و اصول سیاست‌گذاری با رویکرد تطبیقی (اسلام و غرب) / نویسندگان عباس چهاردولی، حمیدرضا قاسمی‌نابری؛ ویراستار ادبی ابوالقاسم دل‌انگیز، اکبر بتونی؛ ویراستار علیرضا روحانی؛ ناظر ویراستار امیر هوشنگ خادم‌دقیق.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، مرکز انتشارات راهبردی، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۷۹ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۸۵-۲۸-۷
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: سیاست‌گذاری — مطالعات تطبیقی
موضوع	: Policy sciences -- Comparative studies
موضوع	: سیاست‌گذاری — ایران
موضوع	: Policy sciences-- Iran
موضوع	: سیاست‌گذاری — جنبه‌های مذهبی — اسلام
موضوع	: Policy sciences -- Religious aspects -- Islam
شناسه افزوده	: دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی. انتشارات
رده‌بندی کنگره	: ۹۷H
رده‌بندی دیویی	: ۶۰۱.۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۰۲۸۰

مبانی و اصول سیاست‌گذاری با رویکرد تطبیقی (اسلام و غرب)

نویسندگان: عباس چهاردولی، حمیدرضا قاسمی‌نابری

ویراستاران ادبی: ابوالقاسم دل‌انگیز، اکبر بتونی

ناظر ویراستار: امیر هوشنگ خادم‌دقیق

ویراستار: علیرضا روحانی

صفحه‌آرا: حامد آریانی

طراح جلد: زهرا مهدوی

نوبت چاپ: اول- ۱۳۹۸

ناشر: انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است.

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

نشانی انتشارات: تهران. ضلع شمالی بزرگراه شهید بابایی، بعد از اتوبان هنگام،

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

نشانی اینترنتی: www.sndu.ac.ir

تلفن ۲۲۹۷۰۲۴۳

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: ضرورت حکومت اسلامی و نظام جمهوری اسلامی ایران	۱۹
مقدمه	۲۰
حاکمیت: حکومت و انواع آن	۲۳
ضرورت تشکیل حکومت اسلامی از منظر قرآن کریم	۲۶
حکومت اسلامی و ولایت از منظر حضرت آیت الله خامنه‌ای (مدظله العالی)	۲۸
ضرورت حکومت از منظر متفکران اسلامی	۳۳
لزوم تشکیل حکومت از منظر امام خمینی (ره)	۳۷
خصوصیات حاکمان اسلامی	۳۸
انقلاب اسلامی ایران	۴۰
زمینه‌های انقلاب، خلاصه در این فصل	۴۴
حاکمیت ارزش‌های الهی، تعمق باورها، توحیدی	۴۵
معرفت‌شناسی	۴۶
هستی‌شناسی	۴۶
خانواده به عنوان نهاد مرجع	۴۷
علم و فناوری	۴۸
عدالت خواهی، ظلم ستیزی و استقلال طلبی	۴۹
پیش‌گیری از آسیب‌های اجتماعی	۴۹
نظام حقوقی	۵۰
کرامت انسانی	۵۱
نظام اقتصادی (بیشرفت و تعالی)	۵۲
خدمت رسانی	۵۳
قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران	۵۳
ارکان نظام جمهوری اسلامی ایران	۵۴
الف) ولایت و رهبری	۵۵
ب) مجلس خبرگان رهبری	۵۸
ج) مجمع تشخیص مصلحت نظام	۵۸
د) قوه مجریه	۵۹
و) قوه مقننه	۶۰
ه) قوه قضائیه	۶۳
ی) شورای نگهبان	۶۴
ز) ستاد کل نیروهای مسلح	۶۴
نظام اداری جمهوری اسلامی ایران	۶۵

۶۶	تعاریف نظام اداری
۶۷	بررسی سیر نظام اداری کشور
۷۲	فصل دوم: مبانی سیاست و سیاست‌گذاری اسلامی
۷۳	مقدمه
۷۴	پاراادایم اسلامی
۷۷	اندیشه سیاسی در جهان اسلام
۷۹	روش‌شناسی مطالعات مدیریت سیاسی در اسلام
۸۲	چارچوب کلی سیاست در اسلام
۸۵	تعریف سیاست از دیدگاه متفکران اسلامی
۹۳	سیاست و فلسفه آن در اسلام از منظر آیت‌الله شاه‌آبادی (ره)
۹۳	مرام اسلام در ادب و اخلاق جامعه اسلامی
۹۵	تعریف سیاست در اسلام
۹۷	سیاست اول: سیاست پروژه‌ها
۱۰۴	سیاست دوم: سیاست تحولات (غایت)
۱۰۷	خط‌مشی‌ها در سیره سیاسی امام خمینی (ره)
۱۰۸	پیام سیاسی انقلاب از دیدگاه امام خمینی (ره)
۱۱۰	بیانات مقام معظم رهبری در مورد سیاست‌های کلان
۱۱۳	ضرورت تدوین سیاست‌ها در نظام اسلام
۱۱۴	چالش‌های فکری در سیاست
۱۱۶	انواع دولت‌ها و جایگاه دولت اسلامی
۱۱۹	فصل سوم: مبانی سیاست و سیاست‌گذاری (خط‌مشی‌گذاری) عمومی
۱۲۱	مبانی فلسفی علم سیاست
۱۲۵	پیشینه علم سیاست‌گذاری عمومی
۱۲۷	دولت‌ها و خط‌مشی‌گذاری
۱۲۸	عقلانیت در خط‌مشی‌گذاری
۱۳۰	الف) عقلانیت سیاسی
۱۳۱	ب) عقلانیت قانونی
۱۳۱	ج) عقلانیت اقتصادی
۱۳۲	د) عقلانیت حرفه‌ای
۱۳۲	ه) عقلانیت اخلاقی
۱۳۳	و) عقلانیت دینی
۱۳۳	سیاست و سیاست‌گذاری
۱۴۶	نظریه‌های تبیین فرآیند خط‌مشی‌گذاری
۱۴۷	نظریه جریان‌های چندگانه

۱۴۹	مراحل فرآیند سیاست‌گذاری (خط‌مشی‌گذاری).....
۱۵۳	مدل‌ها و الگوهای سیاست‌گذاری (خط‌مشی‌گذاری).....
۱۵۴	طبقه‌بندی جونگ از مدل‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی.....
۱۵۵	مدل نهادی خط‌مشی به مثابه یک بازده نهادی.....
۱۵۵	مدل فرایندی، خط‌مشی‌گذاری به مثابه فعالیتی سیاسی.....
۱۵۶	مدل گروهی، خط‌مشی به مثابه حاصل تعادل و تعامل میان گروه‌ها.....
۱۵۶	مدل عقلانی، خط‌مشی به مثابه حداکثر دستاورد اجتماعی.....
۱۵۷	نظریه بازی خط‌مشی‌گذاری به عنوان انتخابی عقلایی در شرایط رقابتی.....
۱۵۷	مدل سیستمی، خط‌مشی به عنوان بازده سیستم.....
۱۵۸	مدل رضایت‌بخش.....
۱۵۹	مدل بررسی تلفیق، ترکیب دو مدل.....
۱۵۹	مدل انتخاب عمومی.....
۱۶۰	مدل آشفته، تصمیم‌گیری در شرایط مبهم و بی‌نظمی.....
۱۶۰	مدل تصمیم‌گیری اجتماعی مستقیم و غیر مستقیم.....
۱۶۱	مدل سیاست‌گذاری با تکیه بر سه‌پایه قانون، بازار و افکار.....
۱۶۱	مدل مثلث آهنی.....
۱۶۲	مدل خوشه‌های قدرت.....
۱۶۳	مدل پادشاه و پادشاه سازها.....
۱۶۴	الگوی اقتضایی خط‌مشی‌گذاری عمومی.....
۱۶۶	انواع سیاست‌های (خط‌مشی‌ها) عمومی.....
۱۶۹	فصل چهارم: اجرای سیاست‌ها.....
۱۷۰	مقدمه.....
۱۷۱	مبانی و اصول اجرا.....
۱۷۴	تعاریف اجرای سیاست‌ها (خط‌مشی‌ها).....
۱۸۳	مدل‌ها و رویکردهای اجرای سیاست‌ها.....
۱۹۵	پیش شرط‌ها و عوامل مؤثر بر اجرای موفق سیاست.....
۲۰۶	بازیگران اجرای سیاست.....
۲۰۹	ابزارهای اجرای خط‌مشی.....
۲۱۴	سیاست‌پژوهی، روشی برای عملی نمودن سیاست‌ها (خط‌مشی‌ها).....
۲۱۸	مسائل و مشکلات اجرای خط‌مشی‌های عمومی.....
۲۲۲	نظام اداری و فرآیند اجرا.....
۲۲۶	فرهنگ زمینه ساز اجرای سیاست‌ها.....
۲۲۷	تعامل فرهنگ و سیاست.....
۲۳۱	فصل پنجم: ارزیابی و خاتمه سیاست‌ها (خط‌مشی‌ها).....
۲۳۲	مقدمه.....

۲۳۴	تعاریف ارزیابی
۲۳۶	مدل‌های ارزیابی سیاست‌ها
۲۳۶	مدل مثلثی
۲۳۷	مدل گری کار
۲۳۸	مدل کارت ارزیابی متوازن (BSC)
۲۴۰	مدل نهادی
۲۴۲	چارچوبی برای ارزیابی سیاست‌ها
۲۴۴	خاتمه خط‌مشی‌های عمومی
۲۴۸	فصل ششم: سیاست‌های کلان نظام و قابلیت‌های حیاتی و کلیدی موفقیت
۲۴۹	مقدمه
۲۵۱	سیاست‌های کلان نظام جمهوری اسلامی ایران
۲۵۴	مقررات نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلان
۲۵۶	سیاست‌های کلی نظام اداری
۲۵۸	عوامل کلیدی موفقیت سیاست
۲۶۱	مدل مرکز ثقل نیروها؛ مدلی کارآمد در اجرای ارزیابی سیاست‌ها
۲۶۳	عوامل کلیدی شناسایی شده
۲۶۵	نتایج حاصل از تحلیل‌های ریاضی (مدل مرکز ثقل نیروها)
۲۶۸	فهرست منابع و مأخذ

پیشگفتار

اندیشه سیاسی قلمرو معرفتی پویایی است که در بهبود زندگی در جامعه امتداد می‌یابد. این قلمرو معرفتی با شهروندی و شهروندان و نیز با سیاست‌گذاری و سیاست‌گذاران، ارتباط ماهوی دارد. ایدئولوژی سیاسی، نوعی اندیشه سیاسی است که وضع آرمانی را ترسیم می‌کند و ادبیات سیاسی نیز، وضع هنجاری را در روایت ادبی ترسیم می‌کند. اندیشه سیاسی بنا به ماهیت و ضرورت وجودی خود می‌تواند نقشی بنیادی در سیاست‌گذاری اجتماعی که دست به تنظیم مناسبات و توزیع منابع و امکانات می‌زند، داشته باشد. بر این اساس خلأیی که امروز بیش از پیش در حوزه‌های مختلف حس می‌گردد، نمایان کردن اندیشه سیاسی اسلامی در معادل اندیشه‌های غربی است.

یکی از موضوعات مهم در بطن جامعه اسلامی سیاست‌گذاری یا خط‌مشی‌گذاری توسط مسئولین و اجرا و ثمر رساندن این سیاست‌هاست. به نظر می‌رسد مبانی و اصول سیاست‌گذاری یا خط‌مشی‌گذاری در منابع اسلامی و غربی در یک اثر مدون و جامع کمتر مورد بررسی قرار گرفته باشد. در این کتاب با حوز و تره الهی، سعی شده است به مباحث سیاست و سیاست‌گذاری از دیدگاه‌های مختلف اسلام و غرب پرداخته شود. لذا مباحث در شش فصل ارائه گردیده است. در فصل اول به ضرورت وجود حکومت اسلامی و به دنبال آن شکل‌گیری نظام جمهوری اسلامی ایران پرداخته و به صورت اجمالی به نهادهای حاکمیتی جمهوری اسلامی ایران اشاره شده است. در فصل دوم کتاب تعاریف، مبانی و اصول سیاست‌گذاری در یک حکومت اسلامی ارائه و نظرات متفکران اسلامی پیرامون ضرورت شکل‌گیری حکومت و سیاست‌گذاری مبتنی بر اصول و قواء اسلامی مورد بحث قرار گرفته است. فصل سوم کتاب به مبانی و اصول سیاست‌گذاری یا خط‌مشی‌گذاری و متعاقب آن تئوری‌های ارائه شده توسط دانشمندان مختلف می‌پردازد. مدل‌ها، روش‌ها و پیش‌زمینه‌های مختلف اجرای سیاست‌ها موضوع دیگری است که در فصل چهارم بدان پرداخته شده است. لازم به ذکر است در زمینه اجرا و ابزارهای اجرای خط‌مشی‌ها سعی گردیده مطالب به‌صورت جامع‌تر بیان گردد. فصل پنجم کتاب نیز

روش‌های مختلف ارزیابی و خاتمه خط‌مشی‌ها را تشریح می‌نماید و آخرین فصل کتاب نیز حاصل پژوهشی است که با عنوان "عوامل کلیدی موفقیت در اجرای سیاست‌های کلان ن.ج.ا." توسط مؤلفان در دانشگاه عالی دفاع ملی انجام شده است.

بی تردید هر اثری ممکن است از منظر خوانندگان عزیز دارای نقاط قوت و ضعف باشد و این کتاب نیز از این مقوله مستثنی نیست. لذا مزید امتنان است، کاستی‌های موجود را به نگارندگان ارجاع داده تا به یاری خداوند در ویرایش‌های آتی اصلاح گردد. در پایان نیز از ریاست محترم دانشگاه عالی دفاع ملی، اساتید و همه عزیزانی که به نوعی در غنای این کتاب یاری نمودند کمال تشکر و قدردانی را می‌نماییم و توفیق روزافزون کشور عزیزمان ایران را از خداوند استاریم.

عباس چهاردولی

حمیدرضا قاسمی بنابری